

Kadernota 2018

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
2.	Financiële kaders	7
3.	Ontwikkelingen met financiële gevolgen vanaf het jaar 2018	13
4.	Overige onderwerpen	15
5.	Financiële vertaling genoemde ontwikkelingen	19
6.	Financiële recapitulatie	21

1. Inleiding

De nu voorliggende kadernota bevat de kaders voor de nog op te stellen ontwerpbegroting 2018. Het gaat hierbij om zowel beleid als budget. De nota bevat keuzes met betrekking tot bestaand en nieuw beleid en bijbehorende baten en lasten. De discussie en de afweging over de inzet van de financiële middelen vindt pas plaats bij de begrotingsbehandeling.

Uit deze kadernota vloeit een taakstelling voort voor de jaren 2018-2021. Zie het hoofdstuk 6.

Bij het opstellen van de begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021 zal deze ingevuld worden.

2. Financiële kaders

Geldende kaders eerdere begrotingen

De gemeente staat voor de plicht met een structureel sluitende begroting te werken. Dit is niet alleen een voorschrift van de toezichthouder, de provincie Limburg, maar is ook een plicht welke de gemeente in het kader van het BBV (Besluit Begroten en Verantwoorden Provincies en Gemeenten) en een gezond financieel beleid moet vervullen. Uitgangspunt is dat nieuw beleid gerealiseerd kan worden, mits bestaand beleid wordt ingeleverd. Wanneer de raad dit niet wil, moeten de inkomsten verhoogd worden i.c. de OZB-belastingen. Verhoging van de tarieven is het laatste redmiddel. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met de beperkingen die vanuit het rijk aan de OZB-verhoging is opgelegd. Allereerst wordt gekeken naar efficiency en wordt bestaand beleid ter discussie gesteld.

Repressief toezicht

De raad moet op basis van artikel 189, lid 3 Gemeentewet zorgen voor evenwicht in de begroting. Evenwicht wil zeggen dat de structurele lasten in de begroting met structurele baten worden gedekt en dat de ramingen volledig en realistisch zijn. De toezichthouder, provincie Limburg, gaat na of de raad zich aan deze wettelijke opdracht houdt. Is dat niet het geval, en is er dus sprake van een tekort in de begroting dat ook aan het eind van de meerjarenraming nog steeds bestaat, dan plaatst zij op basis van

artikel 203, lid 1 Gemeentewet een dergelijke begroting onder preventief toezicht.

Verdiepingsonderzoek (VDO)

Elke gemeente wordt één keer per vier jaar grondig onderzocht met een financieel verdiepingsonderzoek. Als dit financieel verdiepingsonderzoek dat mogelijk maakt, wordt de gemeente vervolgens voor vier jaar repressief toezicht verleend. De gemeente wordt dan in deze periode op meer afstand gevolgd. Alleen als de gemeente in die periode financieel ernstig uit evenwicht raakt, kan de meerjarige uitspraak ingetrokken worden.

Bij de gemeenten in Midden-Limburg, waaronder Echt-Susteren, heeft in 2014 voor de tweede keer een financieel verdiepingsonderzoek plaatsgevonden. De toezichthouder heeft laten weten dat voor de gemeente Echt-Susteren meerjarig repressief toezicht van toepassing is voor de jaren 2014-2017.

In 2017 is het derde verdiepingsonderzoek door de provincie opgestart voor de jaren 2018-2021. Het resultaat van het verdiepingsonderzoek wordt aan de raad gepresenteerd.

Beheerplannen

Een van de pijlers voor goed inzicht in de financiële positie is het beschikken over actuele, door de raad vastgestelde beheerplannen, waarbij ook het kwaliteitsniveau wordt bepaald. Dit is tevens een eis van de toezichthouder in het kader van het verdiepingsonderzoek.

Beheerplannen

Plannen	Vastgesteld door de raad / college van B&W	Datum besluit	Financiële vertaling begroting en meerjarenraming
Meerjarig investeringsplan (MIP) 2018-2021	Raad	09 november 2017	Ja
GRP 2017-2021 ¹⁾	Raad	22 september 2016	Ja
Waterketenplan 2017-2021	Raad	22 september 2016	Ja
Beheerplan gebouwen 2016 - 2025	Raad	04 november 2015	Ja
Verlichtingsplan 2013-2017 (actualisatie in 2018)	Raad	12 december 2012	Ja
Uitvoeringsplan civieltechnische kunstwerken 2016-2020	College van B&W	02 februari 2016	Ja
Kadernota Groen	College van B&W	19 april 2016	Ja
Wegbeheerplan 2017-2021	Raad	28 september 2017	Ja
Groenbeheerplan 2017-2021	College van B&W	28 september 2017 ²⁾	Ja

¹⁾ Gemeentelijk Rioleringsplan

²⁾ Onder voorbehoud

Heffingenbeleid

De uitgangspunten van het lokale heffingenbeleid zijn als volgt:

- Kostendekkendheid: het eerste uitgangspunt is dat de gebruiker betaalt. De gemeenteraad is vrij om de hoogte van het tarief vast te stellen met een kostenonderbouwing als basis, waarbij het Rijk een aantal grenzen heeft gesteld, waaronder een maximale kostendekkendheid van 100%. Naar aanleiding van wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) moeten van alle leges berekeningen gemaakt worden van de kostendekkendheid. Mogelijk dat naar aanleiding van dit onderzoek de tarieven wijzigen en dat de opbrengst leges hiermee verhoogd c.q. verlaagd wordt.
- Door middel van de Kadernota 2017 is bepaald om de OZB in de jaren 2017 en volgende jaren te verhogen met 2,25% in plaats met de 4% die tot en met 2016 werd toegepast.
- De hoogte van de tarieven en de kostendekkendheid van de tarieven worden in december door de Raad vastgesteld. In het hoofdstuk "Uniforme methode van berekening van tarieven" van de "Nota Heffingen 2010" staat de methode beschreven die gehanteerd wordt voor het bepalen van de kosten en die inzicht geeft in de totstandkoming van de tarieven doordat beleidskeuzes zichtbaar worden vastgelegd.
- Het huidige pakket van belastingen en rechten is voorlopig voldoende voor de gemeente om haar taken uit te voeren. Het uitgangspunt is het huidige pakket te handhaven en niet over te gaan tot het introduceren van nieuwe belastingen en rechten of het laten vervallen van bestaande belastingen en rechten. Er wordt onderzocht om de precariobelasting eventueel uit te breiden met bijvoorbeeld reclamebelasting. Op een zodanige wijze dat de perceptiekosten (o.a. de kosten handhaving) laag zijn en in verhouding tot de opbrengsten. Overigens wordt reclame aan lantaarnpalen/lichtmasten op basis van een privaatrechtelijke overeenkomst tussen gemeente en ondernemers betaald.
- Voor de inzameling van huishoudelijk restafval, groente- fruit en tuinafval en kunststofverpakkingsmiddelen geldt vanaf medio 2012 een apart tarief voor eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens. In 2017 en volgende jaren wordt uitvoering gegeven aan de wens van de raad om het bestaande

serviceniveau van inzameling te handhaven. De kosten kunnen niet worden gereduceerd. Het tarief stijgt vanaf 2017 met circa € 1,50 per maand per huishouden. Door deze verhoging wordt het tarief weer kostendekkend.

- Overeenkomstig het in de raad van 27 juni 2013 vastgestelde GRP 2013-2016 is het tarief voor rioolheffing jaarlijks verhoogd met 3,25%. In 2016 heeft geen stijging plaatsgevonden. Op 22 september 2016 is een nieuw GRP vastgesteld door de raad voor de jaren 2017-2021. Hieruit blijkt hoe het tarief zich verder ontwikkelt.
- Het tarief voor de toeristenbelasting bedraagt vanaf 2016 € 1,50 per persoon per overnachting.
- De grafrechten van openbare begraafplaatsen waren berekend op 35% kostendekkendheid. Op 21 februari 2013 is hier door de raad opnieuw over gesproken. De raad heeft kennis genomen van het beleidsuitgangspunt dat de tarieven van begraven en asbestemming verhoogd worden en de kosten voor beheer en onderhoud verlaagd om daarmee 75% kostendekkendheid van "het product" begraafplaatsen te behalen. In 4 jaar tijd wordt naar dit percentage van 75% toegerekend. Het eerste jaar was 2014.

Vermindering lastendruk

De lokale lastendruk binnen de gemeente is lange tijd net onder het provinciale gemiddelde geweest. In de jaren 2014 en 2015 lag de lastendruk net hierboven. Ondanks dat de raad heeft uitgesproken er naar te streven dat de lastendruk weer onder het provinciale gemiddelde komt te liggen, is de lastendruk in 2016 en 2017 toegenomen ten opzichte van het provinciaal gemiddelde. In 2016 was de gemeentelijke lastendruk € 740 tegenover provinciaal € 715. In 2017 zijn de bedragen € 766 ten opzichte van € 716. De belangrijkste oorzaak hiervan is de stijging van € 19 inzake de afvalstoffenheffing.

Nota risicomangement en weerstandsvermogen

Op 16 april 2015 heeft de raad de nota's risicomangement en weerstandsvermogen vastgesteld. Deze nota's vormen het kader waarbinnen gewerkt wordt.

Eigen financieel beleid

Verder is er in de loop der jaren nog financieel beleid ontwikkeld met betrekking tot:

Algemene uitkering

Voor wat betreft de algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt in de begroting 2018 uitgegaan van de mei- c.q. junicirculaire (2017) en de daarin opgenomen uitkeringsfactoren.

Bij de bepaling van de accessen voor de jaren na het begrotingsjaar houden de beheerders van het gemeentefonds rekening met een mutatie van de prijsontwikkeling van het BBP (Bruto Binnenlands Product). De gemeente begroot de algemene uitkering voor de jaren 2018-2021 op basis van constante prijzen en houdt aan de lastenkant van de meerjarenraming geen rekening met een inflatiepercentage.

In het kader van realistisch ramen houdt de gemeente integraal rekening met de budgettaire effecten van de in de meicirculaire genoemde loonstijgingen. Dit is gebeurd door verwerking in de ramingen van de personele lasten/organisatiekosten.

Onvoorziene uitgaven

In de begroting is een bedrag van circa € 100.000 opgenomen voor onvoorziene uitgaven. Om praktische redenen is via de Kadernota 2014 het college gemandateerd een beroep te kunnen doen op deze post en daarover de raad pas achteraf te informeren door middel van één van de beide bestuursrapportages of de jaarrekening.

Indexering budgetten

Het is regel dat budgetten niet automatisch geïndexeerd worden. Hiervoor is, gezien de schaarste aan middelen, geen ruimte. De indexering moet gezocht worden door het maken van slimme keuzes. Het is in sommige gevallen onoverkomelijk dat dit ten koste gaat van de kwaliteit (lager uitvoeringsniveau).

De jaarlijkse inflatie moet worden opgevangen door het interen op de huidige budgetten.

Reserve vermindering kapitaallasten

Substantiële incidentele meevallers worden in principe toegevoegd aan de reserve vermindering kapitaallasten. Deze kan worden ingezet om structureel ruimte te creëren binnen het meerjarenperspectief van de begroting.

Naast de incidentele meevallers wordt bij de Nota reserves en voorzieningen in november 2017 bij iedere reserve (voor zover mogelijk) een plafond ingesteld. Het surplus dat boven dit plafond uitgaat, wordt toegevoegd aan de reserve vermindering kapitaallasten.

Overheveling niet volledig bestede budgetten

Bij het niet volledig besteden van budgetten uit de 2e bestuursrapportage vóór 31 december van het boekjaar, mag een bestemmingsreserve worden gevormd, waaruit in een volgend jaar deze specifieke lasten worden gedekt. Voorafgaand aan het opnieuw beschikbaar stellen van het budget wordt voorgesteld om in het daarop volgende boekjaar wel al uitgaven te doen ten laste van het nog door de raad opnieuw beschikbaar te stellen budget.

Uitgaven uit reserves

Wanneer uitgaven uit reserves gedekt worden en deze aan het einde van enig boekjaar niet volledig zijn uitgevoerd, maar in het daarop volgende jaar nog nodig zijn, is het toegestaan in het daarop volgende boekjaar al uitgaven te doen ten laste van het nog door de raad opnieuw beschikbaar te stellen budget.

Vorbereidingskrediet faciliterende en actieve grondexploitaties.

Wanneer de gemeente overweegt om zelf of in samenwerking met een projectontwikkelaar, een (uitleg)gebied te (laten)ontwikkelen, zullen hiervoor, met name in de initiatief- en voorbereidingsfase, kosten moeten worden gemaakt. Vervolgens kan definitief worden besloten om de gronden al dan niet in exploitatie te nemen of de exploitatie daarvan te faciliteren. Bij een actieve grondexploitatie ontwikkelt de gemeente de gronden zelf en bij een faciliterende grondexploitatie faciliteert de gemeente de randvoorwaarden ten behoeve van een gewenste ontwikkeling van gronden door een derde partij.

Het algemeen budgetrecht is een raadsbevoegdheid. Normaliter mag het college geen kosten voor grondexploitaties maken, alvorens de raad hiervoor middelen ter beschikking heeft gesteld. De raad kan het college echter de ruimte bieden om binnen kaders zelfstandig financiële besluiten hierover te nemen. Gezien de doorlooptijden van raadsvoorstellen is het ondoenlijk om met name bij de veelvoud aan kleinere projecten, per project een voorbereidingskrediet door de raad te laten vaststellen alvorens voorbereidende kosten kunnen worden gemaakt.

Om toch in de voorbereidingsfase al kosten te kunnen maken, deze op juiste wijze te registreren en dekking daarvoor te regelen, wordt het volgende voorgesteld:

Limiet

De raad geeft het college de ruimte om jaarlijks zonder voorafgaande tussenkomst van de raad tot een totaal bedrag van max. € 100.000 bestedingen te doen in verband met de voorbereiding van actieve- en faciliterende grondexploitaties, dit met inachtneming van de volgende voorwaarden die het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) ten aanzien van voorbereidingskosten dwingend voorschrijft:

- De kosten moeten passen binnen de kostensoortenlijst van het Besluit ruimtelijke ordening; en
- De kosten mogen maximaal 5 jaar geactiveerd blijven. Na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actieve of faciliterende grondexploitatie danwel worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat.

De in de beginfasen te maken voorbereidingskosten zijn meestal planontwikkelingskosten, doch kunnen ook bestaan uit o.a. beheerskosten, sloopkosten, (strategische) verwervingskosten en rente. Afhankelijk van de indeling in een actieve- dan wel faciliterende grondexploitatie, zullen kosten die al worden gemaakt voordat het grondexploitatiecomplex mag worden geopend, conform het nieuwe Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) worden verantwoord onder "Immateriële Vaste Activa (ImVA)" danwel "Overlopende activa".

Overgang naar exploitatie

Worden deze plannen daadwerkelijk in ontwikkeling genomen, dan worden de onder ImVA danwel overlopende activa geactiveerde voorbereidingskosten overgeheveld naar het actieve of faciliterende grondexploitatiecomplex.

Afboeking

De op ImVA danwel overlopende activa verantwoorde kosten waarvan de 5 jaars-termijn in het actuele boekjaar verstrijkt, worden in dat actuele boekjaar afgeboekt ten laste van het jaarresultaat. Als dekking wordt hiervoor de Algemene reserve grondbedrijf gebruikt.

Risicobeheersing

Om te voorkomen dat op enig moment meer voorbereidingskosten worden gemaakt dan de Algemene reserve grondbedrijf kan afdekken, wordt met de verantwoording van kosten op het voorbereidingskrediet telkenmale ook een claim opgenomen op de Algemene reserve grondbedrijf.

Algemeen voorbereidingskrediet

Om de uitvoering van de projecten conform het meerjareninvesteringsplan (MIP) te kunnen realiseren is het noodzakelijk om de voorbereiding een jaar eerder te starten dan vermeld in het MIP.

Hiervoor wordt jaarlijks een algemeen voorbereidingskrediet ad € 250.000 beschikbaar te zijn ten behoeve van alle kredieten die in het MIP zijn opgenomen. In het jaar dat een bepaald project in het MIP is opgenomen, worden gemaakte voorbereidingskosten overgeheveld naar het krediet voor dat project. Op dit voorbereidingskrediet wordt niet afgeschreven.

Bovenstaande is reeds bepaald middels de 1^e bestuursrapportage 2013.

Naast bovenstaande investeringen van het MIP kunnen ook in de loop van het jaar nieuwe investeringen worden voorbereid. Deze staan dan nog niet op het MIP vermeld. Ook voor deze investeringen geldt dat voorbereidingskosten worden gemaakt, alvorens een kredietvoting aan de raad wordt voorgelegd.

De raad geeft het college de ruimte om jaarlijks zonder voorafgaande tussenkomst van de raad binnen het genoemde voorbereidingskrediet bestedingen te doen in verband met het maken van voorbereidingskosten voor (nieuwe) investeringen.

Indien de raad afwijzend besluit ten aanzien van de kredietvoting, dan dienen de gemaakte voorbereidingskosten ten laste te worden gebracht van de reserve vermindering kapitaallasten. Wordt het krediet wel gevoteerd, dan worden de voorbereidingskosten overgebracht naar het gevoteerde krediet.

Uitgangspunten

Aantal inwoners

Voor de begroting 2018 wordt uitgegaan van een inwonertal van 32.000. Het werkelijk aantal inwoners op 1 januari 2017 is 31.813 inwoners.

Rentepercentage

In de begroting 2017 wordt een rekenpercentage toegepast van 2%. De rente voor langlopende leningen bedraagt per 1 mei 2017 voor een 10 jarige lineaire lening 0,49%, voor 20 jaar lineair 1,14% en voor 30 jaar lineair 1,40%.

De rente is sinds drie jaar historisch laag. De kans dat de rente stijgt, is groter dan dat deze daalt. Met een rekenrente van 2% is een veilige marge ingebouwd, zodat op het moment dat de rente stijgt de begroting niet onder druk komt te staan.

Aandachtspunten en aanvullende notities commissie BBV

Met ingang van 2017 zijn er wijzigingen aangebracht in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) alsmede zijn een aantal notities van de commissie BBV verschenen met dwingende voorschriften. Dit heeft er o.a. toe geleid dat wijzigingen zijn doorgevoerd in de financiële verordening 212, vastgesteld door de raad van 22 februari 2017.

De volgende elementen zijn van toepassing bij het opstellen van de begroting 2018 en volgende jaren.

Activeren van investeringen met maatschappelijk nut

Het activeren van investeringen met maatschappelijk nut heeft financiële effecten. Enerzijds leidt het activeren tot structurele kapitaallasten, die structureel gedekt moeten worden. Daarnaast kent het activeren op de langere termijn ook een kostenverhogend effect, namelijk de rentecomponent. Dit is een extra kostenpost, die is opgenomen in onze (meerjaren)-begroting en de beheerplannen.

Anderzijds kan het zijn, dat in de startjaren incidentele ruimte binnen de begroting ontstaat door een gefaseerde invoering (alleen nieuwe investeringen worden geactiveerd). Veelal werden investeringen in maatschappelijk nut gedekt uit incidentele middelen (reserves). Door te activeren zijn structurele middelen nodig in plaats van de eventueel beschikbare incidentele middelen. Het is natuurlijk ook mogelijk dat beschikbare incidentele middelen gebruikt worden voor de vorming van een bruteringsreserve. De structurele kapitaallasten kunnen dan gedekt worden uit deze bruteringsreserve.

Financiële kengetallen

Met ingang van de begroting 2016 en de jaarrekeningstukken 2015 is de gemeente verplicht een basisset van vijf financiële kengetallen op te nemen. Deze kengetallen zijn bedoeld om de gemeentelijke financiële positie inzichtelijker te maken en de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te vergroten.

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe uw financiële positie moet worden beoordeeld. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een beeld geven van de financiële positie van uw gemeente. Het is dan ook van belang dat de kengetallen door het college worden voorzien van een adequate toelichting. Vanuit de controle-

rende en kaderstellende rol is het aan de raad om eventueel bijstellingen te verlangen. Bij de invoering van de kengetallen is een bewuste keuze gemaakt om geen norm op te leggen. Een kengetal of de ontwikkeling van een kengetal is een weerspiegeling van het gevoerde beleid. Voor de toezichthouder hebben de kengetallen een signaleringswaarde en worden ze betrokken bij het krijgen van een completer inzicht in de financiële situatie van uw gemeente.

Notitie Grondexploitatie Rente

Bij de wijziging van het BBV en de invoering van de Vennootschapsbelasting (VPB) voor de lagere overheden is de toerekening van rente een belangrijk aandachtspunt.

De toegestane toe te rekenen rente aan Bouwgronden in exploitatie (BIE) moet worden gebaseerd op de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen. Dit percentage moet als volgt worden bepaald:

- het rentepercentage van de direct aan de grondexploitatie gerelateerde financiering in het geval van projectfinanciering;
- het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen, indien geen sprake is van projectfinanciering;

Het is niet toegestaan om rente toe te rekenen aan BIE over het eigen vermogen en als de gemeente geen externe financiering heeft.

Disconteringsvoet

De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties is voor alle gemeenten gelijk gesteld en gekoppeld aan het streefpercentage van de ECB voor de inflatie, zijnde 2%.

Looptijd grondexploitatiecomplex

Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken is de richttermijn van een grondexploitatiecomplex maximaal 10 jaar. Deze 10 jaar moet voortschrijdend worden gezien en er kan alleen gemotiveerd van worden afgeweken. Een gemotiveerde afwijking houdt in dat deze motivatie is geautoriseerd door de raad en verantwoord is in de begroting en de jaarstukken. De motivatie moet zijn voorzien van passende risico-beperkende beheersmaatregelen op basis van de specifieke omstandigheden. Hierbij kan gedacht worden aan:

- het hebben van daadwerkelijke afzetcontracten voor de periode verder dan 10 jaar;
- het hebben van herleidbare afspraken (intenties van projectontwikkelaars/corporaties) voor de periode verder dan 10 jaar;
- het hebben van harde opbrengsten in eerdere jaren die alle kosten van de exploitatie over de gehele looptijd op voorhand dekken;
- voor de berekening van het eindsaldo (en het bepalen van de mogelijke verliesvoorziening) niet rekenen met een indexering op de opbrengsten die verder liggen dan 10 jaar;
- andere maatregelen die de omvang van het geïnvesteerd vermogen beperken en daarmee de risico's verkleinen op onvoldoende dekking vanuit (nog te realiseren) grondexploitatiebaten.

Notitie Rente

In de notitie Rente 2017 wordt ingegaan op de verwerking van de rentelasten en –baten in de begroting en jaarstukken. De bepalingen en richtlijnen van deze notitie treden in werking met ingang van het begrotingsjaar 2018. Eerde-

re toepassing bij de begroting 2017 was niet verplicht maar werd wel aanbevolen. Deze notitie heeft als doelstelling:

- het bevorderen van een eenduidige handelwijze met betrekking tot rente door gemeenten (harmonisering);
- stimuleren dat gemeenten de (verwachte) werkelijke rentelasten opnemen in de begroting en de jaarstukken;
- het eenduidig inzichtelijk maken van de wijze waarop de gemeenten met rente zijn omgegaan (transparantie).

Voor het inzicht in de rentelasten van externe financiering, de berekening van het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening wordt het renteschema uit de notitie Rente opgenomen in de paragraaf financiering.

Notitie Kapitaalgoederen

De commissie BBV zal naar verwachting in de loop van 2017 een notitie te publiceren over het onderhoud kapitaalgoederen. Of deze notitie gevolgen heeft voor het begrotingsjaar 2018 is niet bekend.

3. Ontwikkelingen met financiële gevolgen vanaf het jaar 2018

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de ontwikkelingen die in 2018 en volgende jaren op ons afkomen. Het is uitdrukkelijk de bedoeling een realistisch beeld neer te zetten inzake de financiën van onze gemeente. Deze kadernota kan dienen als discussiestuk om na te gaan welke maatregelen genomen kunnen worden, om het gezonde en voorzichtige financiële beleid van onze gemeente voort te zetten. Opgemerkt wordt dat de beschreven ontwikkelingen een momentopname zijn. Afhankelijk van de volgende (mei-)circulaire van het rijk kan het beeld anders worden.

De inhoud van deze kadernota moet dan ook gezien worden als dynamisch. Zodra er ontwikkelingen zijn, wordt de informatie bijgesteld en wordt de raad geïnformeerd via een raadsinformatiebrief of wordt de laatste stand van zaken verwerkt in de begroting 2018.

Bestaande risico's en ontwikkelingen met financiële gevolgen

a. Vennootschapsbelasting voor gemeenten

In mei 2015 is de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen aangenomen. Dat betekent dat overheidsondernemingen, bijvoorbeeld van gemeenten, provincies en waterschappen, per 1 januari 2016 belastingplichtig zijn voor de vennootschapsbelasting.

De Europese Commissie (EC) vindt dat de huidige wet op de vennootschapsbelasting leidt tot concurrentievervalsing en verboden staatssteun. De EC heeft Nederland gevraagd de wet aan te passen. Met de wetswijziging wil de Nederlandse overheid gelijkheid creëren tussen overheidsondernemingen en private ondernemingen. Voor overheidsondernemingen gelden straks dezelfde verplichtingen voor de vennootschapsbelasting als voor private ondernemingen.

Gemeenten moeten zelf bepalen voor welke activiteiten ze Vpb-plichtig worden. De Samenwerking Vennootschapsbelasting Lokale Overheden (SVLO) en de Belastingdienst hebben daarvoor producten ontwikkeld die ondersteunen bij het in kaart brengen van de Vpb-plichtige activiteiten. De SVLO is een samenwerking tussen het Ministerie van Financiën, de Belastingdienst, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het In-

terprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW). Omdat onze gemeente te weinig fiscale kennis in huis heeft om zelfstandig de Vpb in te kunnen voeren, is aan externe belastingadviseurs opdracht gegeven onze gemeente hierin te begeleiden. Begin 2015 is een Quick Scan Vpb voor de gemeente Echt-Susteren uitgevoerd. Uit deze quick-scan zijn een aantal activiteiten naar voren gekomen die mogelijk onder de Vpb-plicht vallen. Hierbij moet gedacht worden aan grondexploitaties, reclamemasten, landbouwgronden, bosbeheer, kermissen en markten. Behalve bij de grondexploitaties gaat het bij de meeste activiteiten om relatief kleine bedragen. Voor onze gemeente is met name de landbouwgronden, lees pachtopbrengsten, een activiteit die indien deze Vpb-plichtig is, voor onze gemeente op jaarbasis € 100.000 aan Vpb zou kunnen betekenen.

Door het SVLO wordt nog steeds onderhandeld of deze activiteit wel of niet onder de Vpb-plicht valt. De inventarisatie ten aanzien van het grondbedrijf is begin januari 2016 gestart met het doornemen van de diverse bouwgronden in exploitatie (BIE's). Concreet wordt bezien of de kasstromen binnen deze BIE's al dan niet fiscaal gecorrigeerd moeten worden. Tevens is in 2016 gebruik gemaakt van de diensten van vastgoedspecialisten, die van uit hun expertise de grondexploitaties hebben doorgelicht. Mocht de conclusie zijn dat voor het grondbedrijf sprake is van Vpb-plicht, dan moet een openingsbalans worden opgesteld. Hierop moeten alle activa, en dus ook de grondposities, tegen de waarde in het economische verkeer gewaardeerd worden. Tevens heeft in 2016 een eerste gesprek met het team van de belastingdienst, belast met de Vpb, plaatsgevonden. Uit dit gesprek bleek dat ook de belastingdienst niet altijd een antwoord heeft op de vragen, omdat op onderdelen nog beleid ontwikkeld moet worden. De werkzaamheden ten aanzien van de invoering Vpb vorderen, doch zal uitstel gevraagd worden (net zoals door de meeste gemeenten in Nederland) tot het doen van de eerste aangifte over 2016. Eerst dan kan iets gezegd worden over de financiële gevolgen voor onze gemeente.

b. Omgevingswet

In het voorjaar van 2019 zal naar verwachting de Omgevingswet in werking treden. Deze wet bundelt de wetgeving en de regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. Er komt hiermee één integrale wet, die ontwikkeling in de fysieke leefomgeving stimuleert en kwaliteit borgt. De gebruikers staan hierbij centraal. Dit is vertaald naar de volgende verbeterdoelen:

- de fysieke leefomgeving samenhangend benaderen;
- de bestuurlijke afwegingsruimte voor de fysieke leefomgeving vergroten;
- de inzichtelijkheid, de voorspelbaarheid en het gebruiksgemak van het omgevingsrecht vergroten;
- de besluitvorming over projecten in de fysieke leefomgeving versnellen en verbeteren.

Met de nieuwe wet zijn het Rijk, de provincies en gemeenten voortaan verplicht een omgevingsvisie te maken. Dit is een strategische visie voor de lange termijn voor de hele fysieke leefomgeving. Gemeenten kunnen in een bepaalde regio één omgevingsvisie opstellen. De omgevingsvisie wordt door gemeenten uitgewerkt in een omgevingsplan en programma's. Het omgevingsplan bevat gemeentelijke regels over de fysieke leefomgeving. Per gemeente geldt één omgevingsplan. In een programma staan maatregelen waarmee een bevoegd gezag een omgevingswaarde of een andere doelstelling voor de fysieke leefomgeving wil bereiken.

De gevolgen van deze wet zullen groot zijn voor alle gemeenten. Denk naast bovenstaande visie- en planvorming bijvoorbeeld aan het behandelen van vergunningaanvragen volgens het beginsel: één loket, één procedure en één

vergunning. Dit heeft gevolgen voor interne procedures en mogelijk ook voor de organisatie. Daarbij past ook de vraag wat de financiële gevolgen voor uw gemeente zullen zijn. Denk bijvoorbeeld aan personele inzet en begeleiding van het implementatieproces, opleiding van de medewerkers, ICT, ontwikkelen van de omgevingsdocumenten, etc. De gemeente is reeds begonnen met de voorbereidingen. De hieruit voortvloeiende financiële consequenties met ingang van 2018 zijn nog niet bekend, maar het moge duidelijk zijn dat er extra kosten zullen ontstaan. In hoofdstuk 4 wordt wel al budget gevraagd voor de implementatie van de Omgevingswet.

c. Organisatieontwikkeling gemeente Echt-Susteren

Als gevolg van nieuwe wettelijke taken, nieuwe of veranderde taken door het werken met uitvoeringsorganisaties (bijv. opdrachtgeverschap, contractmanagement, business control) en de noodzaak om het mobiliteitsbeleid uit te breiden met het instrument 'dakpanconstructies' is de huidige personele formatie en -begroting zowel inhoudelijk als financieel niet meer volledig in lijn met de noodzakelijke situatie en dient de organisatie doorontwikkeld te worden. Hiertoe wordt momenteel een plan opgesteld dat de inhoudelijke, formatieve en financiële consequenties van de noodzakelijke organisatieontwikkeling in beeld brengt. Besluitvorming hierover wordt voor de zomer voorzien. De financiële gevolgen zijn derhalve nog niet in deze Kadernota 2018 verwerkt maar zullen in de Begroting 2018 worden opgenomen.

4. Overige onderwerpen

Programma 1 Bevolking en bestuur

- **Open dag gemeentehuis**

In 2018 bestaat de gemeente Echt-Susteren 15 jaar. In maart van dat zelfde jaar vinden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Het college stelt voor om deze twee bijzondere gelegenheden aan te grijpen om een open dag voor inwoners te organiseren. Een dergelijke open dag in het gemeentehuis van Echt-Susteren vond voor het laatst in 2006 plaats. In de ruim tien jaar die daar op volgden is er veel veranderd binnen de gemeente. Tal van grote projecten zijn opgepakt en afgerond, bedrijventerreinen zijn ontwikkeld en gemeenschapshuizen opgeknapt. Het aantal partners waar de gemeente mee samenwerkt is toegenomen en de dienstverlening aan onze inwoners heeft zich de afgelopen jaren flink ontwikkeld. Het college stelt, gelet op al deze ontwikkelingen, voor om via een open dag in maart 2018 onze inwoners opnieuw kennis te laten maken met de gemeente Echt-Susteren in de volle breedte, maar ook met onze samenwerkingspartners. Daarnaast kan de open dag gecombineerd worden met een verkiezingsmarkt waar ook alle deelnemende partijen aan de gemeenteraadsverkiezingen zich kunnen presenteren. Naar verwachting is voor deze open dag eenmalig een budget van €10.000 nodig.

Programma 3 Beheer openbare ruimte

- **Materieel gladheidsbestrijding**

Het reeds in de begroting opgenomen leasebedrag voor vervoermiddelen c.q. materieel is waarschijnlijk voldoende om de voorgenomen vervanging van gladheidsmaterieel (via de lease) in 2018 binnen dit geraamde budget te kunnen realiseren. Uitgaande van geen uitbreiding van het huidig aantal voertuigen. Daarmee komt de noodzaak voor het vormen van een aparte reserve te vervallen.

- **Meerjaren investeringsplan**

In verband met het onderhoud van rioleringen en het waterplan wordt in 2021 voor circa €2.000.000 aan riolering gerepareerd/vervangen en een gescheiden rioleringssysteem aangebracht voor vuil- en regenwater. Dit heeft tot gevolg dat de betreffende wegen heringericht moeten worden. De wegen waar bovenstaand op van toepassing is, worden in principe bepaald aan de hand van de meest actuele rioolinspectie en vanuit de wettelijke bepalingen ten gevolge van de Kader Richtlijn Water. Voor de herinrichting van wegen is eveneens een bedrag benodigd van circa €2.000.000.

Voor de begroting 2018, worden de uit te voeren werkzaamheden/herinrichtingen nader uitgewerkt in het MIP.

- **Bijdrage milieupark**

De bijdrage aan het milieupark van de RD Maasland gaat in de jaren 2018 - 2021 stijgen. Hiervoor zijn verschillende redenen aan te voeren. De verwachting is dat het aantal bezoeken aan het milieupark, de verwerkingskosten van afval en de salariskosten (in verband met cao afspraken) zullen stijgen.

Gezien de storting in de voorziening afval op het einde van 2016, stelt het college voor de stijging van de bijdrage aan het milieupark neutraal te laten lopen middels een lagere jaarlijkse storting in de voorziening afval.

- **Aanleg fietspad Heerdstraat**

In het kader van de aanvraag projecten provinciale mobiliteitsprogramma's Midden-Limburg 2016-2019 wordt door de provincie voor de aanleg van een vrijliggend fietspad Heerdstraat een financiële bijdrage verstrekt.

Om dit fietspad in 2018 te kunnen realiseren, is het nodig dat in 2017 gestart wordt met de planvoorbereiding en grondaankopen.

De totaal geraamde kosten bedragen €1.250.000, waarvan €360.000 aan Provinciale subsidie wordt verwacht, een gedeelte vanuit de voorziening wegen gedekt wordt ten behoeve van het onderhoud aan de Heerdstraat (€75.000) en een gedeelte vanuit vrijval MIP krediet (Gouverneur Houbenstraat/Susterderweg, ad €400.000) gedekt kan worden.

Conform BBV regelgeving mag het resterende bedrag (€415.000) niet rechtstreeks afgedekt worden door een reserve. Wel kunnen de jaarlijkse kapitaallasten gedekt worden uit een reserve. Activering van €415.000 betekent (rekening houdend met een afschrijvingstermijn van 40 jaar en een rente van 2%) dat de reserve €581.000 groot moet zijn. Voorgesteld wordt om een aparte reserve te vormen genaamd reserve fietspad Heerdstraat, groot €581.000, die in genoemde dekking voorziet, en deze te voeden conform hierna genoemd voorstel.

In 2016 is door de gemeenteraad een krediet gevoteerd ten behoeve van de realisatie van het fietspad Fahrenheitweg waarbij de dekking voor €254.000 vanuit de reserve wegen en, als alternatieve dekking van een mogelijke provinciale subsidie, voor €291.000 vanuit de reserve vermindering kapitaallasten is geschied. Momenteel is de provinciale subsidie inzake de Fahrenheitweg toegezegd. Aangezien het krediet inzake de Fahrenheitweg nog niet is afgesloten wordt voorgesteld om deze subsidiebaat

conform het raadsbesluit in te zetten als dekking voor de Fahrenheitweg en de alternatieve dekking terug te storten in de reserve vermindering kapitaallasten. Vervolgens wordt voorgesteld om € 291.000 vanuit de reserve vermindering kapitaallasten over te hevelen naar de reserve fietspad Heerdstraat. Het voorstel is om het resterende bedrag om te komen tot de benodigde € 581.000 (zijnde € 290.000) te dekken vanuit de reserve wegen.

Gezien het traject van uitvoering wordt het project fietspad Heerdstraat gesplitst in 2 fases, het investeringsbedrag voor 2017 bedraagt € 360.000 en het investeringsbedrag 2018 zal € 815.000 bedragen.

Programma 4 Onderwijs

- **Renovatie en aanpassing schoolgebouwen**
Vanaf 1 januari 2005 en 1 januari 2015 zijn het voortgezet onderwijs respectievelijk het primair onderwijs zelf verantwoordelijk geworden voor het onderhoud van de schoolgebouwen. Hiervoor krijgen de schoolbesturen een vergoeding van het rijk. De gemeente is alleen nog verantwoordelijk voor de kosten van uitbreiding van schoolgebouwen bij capaciteitstekort en voor de nieuwbouw c.q. de vervangende nieuwbouw van schoolgebouwen. Momenteel doet er zich landelijk een discussie voor wie verantwoordelijk is voor de kosten van renovatie van schoolgebouwen, waardoor nieuwbouw wordt uitgesteld. De VNG, de PO-raad en VO-raad gaan dit jaar hierover in overleg om te komen tot passende afspraken ter zake (zie hiervoor de publicaties van 19 en 27 januari jl. op de website van VNG ter zake:

<https://vng.nl/onderwerpenindex/onderwijs/onderwijshuisvesting>). De ambitie van de VNG, PO- en VO-raad is om in 2018 te komen tot een gedragen voorstel aan de schoolbesturen en de gemeenten (nieuwe model-verordening). Het zal daarbij gaan om een bijdrage in de kosten, immers de scholen zelf hebben ook voor onderhoud en aanpassing kunnen reserveren.

In relatie hiermee is het Connect College momenteel in overleg met de gemeente over de toekomstige huisvesting van de school. Het ruim 40 jaar oude schoolgebouw aan de Populierlaan is aan grootschalig onderhoud toe. Daarnaast wenst het schoolbestuur het gebouw aan te passen aan de huidige onderwijskundige eisen. Gelet op de toekomstige leerlingendaaling/krimp zou gelijktijdig een vleugel van het gebouw kunnen worden afgestoten. Momenteel bereidt het schoolbestuur in overleg met de gemeente een plan ter zake voor.

Van de basisscholen in onze gemeente zijn dergelijke (meer concrete) plannen momenteel niet bekend, maar deze kunnen er uiteraard - zeker wanneer hierover landelijk beleid wordt geformuleerd - in de toekomst komen.

Voorgesteld wordt om anticiperend op toekomstige landelijke beleid met betrekking tot het mee vergoeden van kosten van renovatie van schoolgebouwen en gelet op de meer concrete plannen van het Connect College, op het meerjaren-investeringsplan 2019-2021 voor 2021 een investeringsbedrag op te nemen van € 1.000.000.

Programma 5 Cultuur en Sport

- **Subsidiëring bondsschuttersfeesten**

In 2018 vinden in onze gemeente 2 bondsschuttersfeesten plaats, nl. in Susteren en Dieteren. Wij willen hiervoor een subsidie van € 1500 per evenement verlenen op grond van de Subsidie-regeling incidentele activiteiten. Het plafond voor deze regeling is bepaald op € 6.500. Resteert derhalve nog een budget van € 3.500 voor andere activiteiten.

Voorgesteld wordt het subsidieplafond voor 2018 eenmalig te verhogen met € 3.000

Programma 8 Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

- **Verbreding A2VK - dwarsverbindingen**

In de bestuursovereenkomst voor de verbreding van de A2 Vonderen-Kerensheide is afgesproken dat 3 van de 5 dwarsverbindingen tussen Vonderen en Kerensheide komen te vervallen. In de Stuurgroep A2VK is besloten om na te gaan welke mogelijkheden er zijn om een aantal van de 5 dwarsverbindingen alsnog terug te brengen. De werkgroep Dwarsverbindingen heeft voorgesteld om 3 (Slagmolen, Gebroek en 't Rooth) van de 5 dwarsverbindingen terug te bouwen.

De meerkosten voor het terugbrengen van de 3 dwarsverbindingen zijn geraamd op € 2,75 miljoen. Rijkswaterstaat, de provincie Limburg en de drie gemeenten hebben aangegeven garant te staan voor de financiering van de meerkosten. Rijkswaterstaat en de provincie Limburg dragen beide 50%, zijnde € 1.500.000, bij. De garantstelling voor de gemeenten is gemaximeerd tot een bedrag van € 1.250.000. op basis van het afzien van heffen van legeskosten c.q. het beschikbaar stellen van de legeskosten. Rijkswaterstaat heeft in de projectbegroting een bedrag opgenomen van € 1,25 miljoen voor legeskosten voor de bouw van de kunstwerken (viaducten, geluidsschermen e.d.) in het gehele tracé. Door af te zien van het heffen van

leges cq de geïnde leges beschikbaar te stellen kan dit bedrag worden ingezet voor de realisatie van de 3 dwarsverbindingen. De verdeelsleutel van de meerkosten per gemeente moet nog in onderling overleg vastgesteld worden. De garantstelling wordt overigens pas aangesproken indien de meerkosten niet passen binnen het totale projectbudget van € 250 miljoen dan wel gefinancierd kunnen worden uit een gunstige aanbesteding.

- **Startersleningen (2018 e.v.)**

Sinds 2013 heeft de gemeente Echt-Susteren de verordening startersleningen ingevoerd. De bedoeling van de starterslening is om het starters op de woningmarkt, die vaak onvoldoende geld kunnen lenen bij een bank, toch mogelijk te maken met behulp van een aanvullende lening van de gemeente hun eerste woning te verwerven. Na een aflossingsvrije periode betalen de starters deze leningen tegen een marktconforme rente terug aan de gemeente. Sinds het vaststellen van de verordening hebben 40 (jonge) mensen van deze gelegenheid gebruik gemaakt (stand 21 maart 2017). De interesse voor de starterslening is nog steeds duidelijk aanwezig.

De Raad heeft voor de huidige regeling in 2013 t/m 2017 ieder jaar € 100.000 uit de algemene middelen beschikbaar gesteld voor financiering van de startersleningen. De Provincie en de gemeente financieren de startersleningen (75% resp. 25%). Concreet betekent dit dat er in 2017 € 400.000 (gemeente € 100.000+ Provincie € 300.000) beschikbaar zijn om starters in Echt-Susteren aan hun eerste woning te helpen. De gemiddelde lening bedroeg de afgelopen jaren ca.

€ 25.000. Uitgaande van deze gemiddelde starterslening kunnen in principe in 2017 dus 16 starters een beroep doen op deze financieringsmogelijkheid.

Gezien de nog steeds aanwezige belangstelling en gezien de gemeentelijke ambities op het gebied van wonen, woningbouw en leefbaarheid wordt voorgesteld de verordening startersleningen ook in 2018 voort te zetten.

Met bovenstaand in acht genomen en er van uitgaande dat de Provincie Limburg ook in 2018 de regeling voort zal zetten wordt voorgesteld om voor 2018 € 100.000 beschikbaar te stellen voor de uitvoering van de verordening startersleningen. De risico afdekking vindt plaats via een claim op de algemene reserve.

- **Implementatie Omgevingswet**

In 2016 is een aanvang gemaakt met het implementatietraject voor de Omgevingswet, die (naar huidig inzicht) op 1 december 2019 in

werking zal treden. Het betreft een stelselwijziging die aanzienlijke consequenties zal hebben, zowel inhoudelijk als organisatorisch. Op basis van een plan van aanpak zullen in 2017 een aantal bijeenkomsten worden gepland in het kader van het Bewustwordingsspoor. In 2018 zullen ook het inhoudelijke en het organisatorische spoor starten, waarvoor extra financiële middelen noodzakelijk zijn. De impact van het inhoudelijke spoor, waarbinnen een Omgevingsvisie en Omgevingsplannen moeten opgesteld worden, is vergelijkbaar met het proces van totstandkoming van de gemeentelijke Structuurvisie en bestemmingsplannen.

De hoogte van de gehanteerde bedragen is bepaald aan de hand van de actiepunten in het plan van aanpak en de bedragen die in vergelijkbare gemeenten worden gehanteerd. Ten opzichte van het in opdracht van de VNG opgestelde rekenmodel implementatiekosten omgevingswet is aan de lage kant geraamd, gelet op het feit dat dit proces grotendeels binnen de huidige personele capaciteit wordt opgepakt en in afwachting van de verdere uitwerking van de aanpak. Voor 2018 en 2019 wordt een budget gevraagd van € 50.000.

Programma 11 Algemene dekkingsmiddelen

- **Rendement belegging APG**

In november 2009 is besloten om € 24 miljoen van de opbrengst van de verkoop van het aandelenpakket Essent te beleggen via APG te Heerlen. Deze belegging betreft de aankoop van een pakket obligaties van financiers (banken e.d.) en landen. Via dit obligatiepakket wordt een rendement gegenereerd van gemiddeld circa 4,1% per jaar. Belegd is in 4 tranches, te weten:

- tranche I € 2 miljoen met een looptijd van 3 jaar
- tranche II € 4 miljoen met een looptijd van 7 jaar
- tranche III € 9 miljoen met een looptijd van 10 jaar
- tranche IV € 9 miljoen met een looptijd van 15 jaar.

In 2013 is tranche I vrijgevallen, in 2016 tranche II. Tranche III kent een gemiddelde vrijvaltermijn in 2019, echter een gedeelte valt al eerder vrij in 2018, maar ook een gedeelte later in 2020. Oorspronkelijk was voorzien dat de bedragen die eerder zouden vrijvallen weer herbelegd zouden worden, zodat uiteindelijk uitbetaling aan de gemeenten in één keer zou plaatsvinden. Ten gevolge van het schatkestankieren is herbeleg-

gen niet meer toegestaan en worden de beleggingen zodra ze vrijvallen aan de gemeenten uitgekeerd. Doordat de rente momenteel nog steeds negatief is, levert het uitzetten van deze middelen geen rendement op en missen we dus rente-inkomsten. Dit heeft tot gevolg dat de geraamde opbrengst in 2018 met € 26.600 moet worden afgeraamd en in 2019 met € 186.600. Voorgesteld wordt dit lagere rendement ten laste te brengen van de reserve Essent.

Bedrijfsvoering

- **Meubilair Vervangingsplan**

Aangezien het huidige kantoormeubilair respectievelijk 10 en 18 jaar oud is en niet meer voldoet aan de wensen en eisen van deze moderne, digitale tijd, is het hoognodig dat het huidige meubilair wordt vervangen. Het vervangen van het huidige meubilair leidt tot een totale investering van € 200.000. De investering wordt verspreid over 3 jaren, € 66.700 in 2018, 2019 en 2020. Het meubilair wordt afgeschreven in 10 jaar. Conform de nota afschrijvingsbeleid gemeente Echt-Susteren (2010) wordt het 1e jaar geen rente berekend, slechts halve afschrijving.

5. Financiële vertaling genoemde ontwikkelingen

Omschrijving	2018	2019	2020	2021
Programma 1				
Open dag gemeentehuis	10.000			
Programma 3				
Afschrijvingskosten wegen				20.000
Afschrijvingskosten riolering				17.000
Bijdrage milieuparken	18.000	17.000	27.000	33.000
Storting in voorziening afval	- 18.000	- 17.000	- 27.000	- 33.000
Kapitaallasten fietspad Heerdstraat	5.188	18.571	18.364	18.156
Reserve fietspad Heerdstraat	- 5.188	- 18.571	- 18.364	- 18.156
Programma 4				
Kapitaallasten renovatie en aanpassing schoolgebouwen				20.000
Programma 5				
Subsidiëring bondsschuttersfeesten	3.000			
Reserve welzijn en cultuur	- 3.000			
Programma 8				
Garantstelling verbreding A2VK – dwarsverbinding Slagmolen				p.m.
Startersleningen	100.000			
Algemene reserve	- 100.000			
Implementatie Omgevingswet	50.000	50.000	p.m.	p.m.
Programma 11				
Rendement belegging APG	26.600	186.600		
Reserve Essent	- 26.600	- 186.600		
Bedrijfsvoering				
Kapitaallasten meubilair vervangingsplan	3.335	11.405	19.075	23.410
Totaal generaal	63.335	61.405	19.075	80.410

Investerings	2018	2019	2020	2021
Renovatie wegen				2.000.000
Renovatie riolering				2.000.000
Renovatie schoolgebouwen				1.000.000
Aanleg fietspad Heerdstraat	815.000			
Vrijval MIP krediet (Gouverneur Houbenstraat/Susterderweg)	- 400.000			
Totaal Generaal	415.000			5.000.000

1e Bestuursrapportage 2017

Meerjarig vloeien uit de 1^e bestuursrapportage 2017 de volgende financiële consequenties:

	2018	2019	2020	2021
Mutaties per programma:				
01. Bevolking en bestuur	42.000	42.000	42.000	42.000
02. Openbare orde en veiligheid	50.000	50.000	50.000	- 39.000
03. Beheer openbare ruimte	37.300	32.300	32.300	32.300
04. Onderwijs	- 4.000	- 4.000	- 4.000	- 4.000
05. Cultuur en sport	- 2.960	- 2.960	- 2.960	- 2.960
06. Sociale voorzieningen en werkgelegenheid	-	-	-	-
07. Maatschappelijke voorzieningen	5.450	- 12.450	- 14.550	- 14.550
08. Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	6.000	6.000	6.000	6.000
09. Omgevingsrecht	- 116.000	- 116.000	- 116.000	- 116.000
10. Economische zaken en grondexploitaties	21.540	21.540	21.540	21.540
11. Algemene dekkingsmiddelen	9.900	9.900	9.900	9.900
Paragraaf bedrijfsvoering	178.500	35.000	35.000	35.000
Totaal programma's	227.730	61.330	59.230	- 29.770

6. Financiële recapitulatie

Financieel levert deze kadernota het volgende beeld op:

	2018	2019	2020	2021
Nog te concretiseren bezuinigingen volgens meerjarenbegroting 2017-2020	140.654		60.411	60.411
Hoofdstuk 5 Financiële vertaling overige ontwikkelingen	63.335	61.405	19.075	80.410
Doorrekening 1 ^e Bestuursrapportage 2017	227.730	61.330	59.230	- 29.770
Totaal	431.719	122.735	138.716	111.051
Dekking:				
- taakstelling	- 431.719	- 122.735	- 138.716	- 111.051
Totaal	-	-	-	-